

Analyse

De wandelaar

Augustus, 2007, 218 blz. ISBN 9789045700151 € 17,90

door Reyer Kraan

Het verhaal

Mulder, hoofdpersoon zonder voornaam, is een vrijgezel van 63 jaar. Hij woont in Parijs in een appartement in een chique buurt, heeft geen baan en leeft van een royale erfenis. Een vast punt in zijn dagbesteding is een flinke stadswandeling, hem aanbevolen in verband met zijn hartklachten.

Op een avond is hij tijdens zijn wandeling getuige van een felle uitslaande brand. Een kraakpand vol vluchtelingen en illegalen staat in lichterlaaie; de brandweer heeft ontoereikend materiaal. Plotseling springt een grote hond dwars door een raam op de derde verdieping. Het dier overleeft de val, stuift meteen op Mulder af en klampt zich aan hem vast. Die is zo goed niet of hij ontfermt zich voor één nacht over het gewonde dier.

Mulders edelmoedigheid heeft verstrekkende gevolgen. De hond blijft voorlopig bij hem en al gauw zijn de rollen omgedraaid: de hond wordt baas en gids. Hij brengt Mulder in aanraking met de zelfkant van de stad, de wereld van bedelaars en daklozen. Het betekent voor Mulder een pijnlijke confrontatie met zijn eigen weelderige, lege bestaan. Ook de sociale onrust in de stad dringt zich aan hem op: branden, rellen en demonstraties.

De situatie dwingt Mulder tot zelfonderzoek. Moet hij iets doen? Kan hij iets doen? Hij probeert wel iets, maar is het zinvol? Hij voert er lange gesprekken over met een pater, maar komt er niet uit.

Thematiek

Thematisch stelt de roman vooral twee vragen aan de orde. Allereerst de vraag naar de menselijke mogelijkheden om politiek-maatschappelijk wezenlijke veranderingen aan te brengen. En in verband daarmee: de vraag naar zin en onzin, of liever: naar de waarde van het geloof.

Mulder wordt geïntroduceerd in een wereld van illegalen,

asielzoekers, daklozen, criminelen, skinheads en relschoppers. Hij wordt er hardhandig mee geconfronteerd dat het oude Europa kraakt in zijn voegen en dat er een nieuwe samenleving aan het ontstaan is. Hij leeft tussen hoop en vrees en wordt gedwongen zich af te vragen: Hoe gedraag je je als het eropaan komt? Moet je iets doen? Kún je iets doen? En zo ja, wanneer doe je wat? Mulder doet wel iets in zijn naaste omgeving, maar oplossingen voor de problemen waarmee hij geconfronteerd wordt ziet hij niet. Zijn credo reikt niet verder dan: 'Ik geloof in de hoop, omdat er niks anders opzit' (p. 215).

Als Mulder zijn geld geeft bekruipt hem wel steeds de vraag wáárom hij het doet. Is het angst, schuldgevoel, of echte betrokkenheid? Kortom: wat is zijn inspiratie? Daarover gaan telkens weer zijn gesprekken met père Bruno, een discussie tussen een christen en een humanist. De pater gelooft in een opdracht van hogerhand, een christelijke plicht tot naastenliefde. Mulder stelt daartegenover: 'Ik geloof niet in plannen van boven. De mens is zijn eigen plan. Ik geloof in de mens die er per ongeluk is en er het beste van probeert te maken' (p. 215). Eventueel wil hij 'een eigen godsdienst oprichten, een cultus van toewijding' (p. 165). Op dit praktische punt – de toewijding – kunnen de twee elkaar de hand reiken.

Titel en motto's

De roman heeft geen motto maar de titel herinnert onwillekeurig aan het titelgedicht van de debuutbundel *De wandelaar* (1916) van Martinus Nijhoff. De openingsstrofe van dat gedicht had heel goed als motto kunnen dienen:

*Mijn eenzaam leven wandelt in de straten,
Langs een landschap of tussen kamerwanden.
Er stroomt geen bloed meer door mijn doode handen,
Stil heeft mijn hart de daden sterven laten.*

Mulder wandelt eenzaam door de straten. Maar Van Dis' wandelaar ondergaat een bepaalde metamorfose. Van enigszins snobistische flaneur verandert hij in een betrokken observator. De wandelende estheet wordt medemens.

Structuur en techniek

De roman van 219 pagina's is verdeeld in 37 korte hoofdstukken, ongenummerd en zonder titel. Het verhaal wordt chronologisch verteld en bevat maar één beknopte flashback (p. 87) Mulder denkt dan even terug aan 'zijn grote liefde Cathérine', Parijs 1969. Dit vrijwel volledig ontbreken van de flashback accentueert dat Mulder een man is zonder verleden. Nergens komen zijn vroeger leven, familie of vrienden ter sprake. Het verhaal loopt in dit opzicht ook mooi rond: zijns ondanks wordt Mulder wel in allerlei vreemde ontmoetingen meegesleept, maar aan het eind van het verhaal is hij weer even alleen als in het begin.

De alwetende verteller zorgt voor eenheid van plaats en van tijd. De hele roman is gesitueerd in Parijs; de wandelingen van Mulder zijn voor wie daar bekend is goed te volgen. Het verhaal speelt zich af binnen drie seizoenen van hetzelfde jaar (2005?): lente, zomer en herfst. De seizoenen worden echter onevenredig bedeed: het is vooral een lenteverhaal. Pas ver over de helft (p. 131) breekt de zomer aan; de herfst treedt in vlak voor het eind van de roman (p. 205).

De lenteachtige sfeer van volle terrassen en schaars geklede toeristen zorgt voor een scherp contrast met de branden en geweldsexplosies in de buitenwijken. Voor het overige doet Van Dis er stilistisch alles aan om de zware problemen – zowel in Mulder zelf als in de stad – zo licht mogelijk te presenteren, met name door geestige beelden en humoristische formuleringen.

Personages

Afgezien van een aantal personen op de achtergrond, zoals père Bruno en Madame Sri, zijn er maar twee verhaalfiguren die een hoofdrol spelen in de roman: Mulder en de hond.

Mulder is een personage zoals Van Dis ze vaak tekent: een man die nergens bij hoort. Hij heeft onmiskenbaar autobiografische trekken en draagt zelfs de naam waarmee de auteur in zijn jeugd door het leven ging. Mulder is een scepticus en een spotter, uiterst zorgvuldig gekleed (met dure schoenen en horloges), een gastronom die bij voorkeur kreeft en champagne consumeert, een zeer welgestelde dandy. Hij heeft last van smetvrees, poetst en boent in zijn appartement en is ook bang – het werkt als een metafoor – om zich vuil te maken aan de buitenwereld.

Met een afstandelijke, arrogante houding verbergt hij zijn onvermogen om gevoelens te tonen. Tot emotionele contacten is hij niet in staat. Hij heeft één keer de liefde van zijn leven ontmoet en daarna nooit meer een verhouding aangedurfd. Soms gedraagt hij zich als een nare egoïst zonder meegevoel, die wegvucht zodra er ellende op zijn pad komt. Het past bij hem dat hij een sterk geïsoleerd bestaan leidt: hij wandelt alleen, hij soupeert alleen – een eenzame man die tegenover de pater moet bekennen dat hij niet gelukkig is.

Maar de hevige sociale onrust in Parijs brengt ook zijn comfortabele leventje in de knel. De harde samenleving komt de wufte estheet dicht op de huid. En dan doet hij ook iets, al stuit hij bij Madame Sri op onbegrip – zoals veel westerse hulpverleners – en blijft hij tot aan het eind ernstig twifelen aan de zin van zijn handelen. Maar een *flat character* is hij bepaald niet.

De hond is evengoed een hoofdpersoon als zijn tijdelijke baas. Hij is 'de harige heilige' (p. 131). De rollen tussen Mulder en Le Chien zijn al gauw omgekeerd: 'Niet de hond, hij zat aan de riem' (p. 32). 'Wie was hier baas? Wie was hier nog hond?' (p. 106). De hond is baas geworden en vormt de verbindende schakel tussen Mulder en al die paupers en misdeelden die hij tot dan toe angstvallig heeft vermeden. De hond likt hen en vervult zo een voorbeeldfunctie: 'hij [Mulder] schudde vele vieze handen' (p. 31).

De hond is niet alleen huisgenoot en gids maar fungeert ook als geweten van Mulder. Non-verbaal kan hij perfect zijn goed- of afkeuring tonen, vooral door zijn blikken. Als de hond Mulder op een bepaalde manier aankijkt hóort die een reeks rake verwijten (p. 74-75). Die bijzondere relatie tussen baas en hond maakt invoelbaar hoe ingrijpend Mulders beslissing is om de hond uiteindelijk weg te geven.

Taal en stijl

Van Dis hanteert een heldere, soepele stijl met veel korte zinnen. Het geeft zijn verhaal vaart; de auteur handhaaft zo een hoog verteltempo. Die eenvoudige, vloeiende stijl kent ook zijn dubbele bodems. Mulders smetvrees – het werd al gesignaleerd – is te lezen als een metafoor voor zijn afkeer van de zelfkant van de stad. En de retorische vraag na de brand: 'Had de hond hem expres bevuild?' (p. 16) kan gelden als een vooraankondiging dat de hond hem weldra met het vuil van de stad in aanraking zal brengen.

Van Dis schrijft met zelfspot en milde humor. Hij ironiseert subtiel het verlangen van de rijke westerling om vooral 'iets' te willen doen. Zijn verhaal zit vol geestige typering. Als Mulder zich de jaartallen van de veldslagen op het standbeeld van een maarschalk probeert in te prenten, doet hij dat 'Bang de slag om alzheimer te verliezen' (p. 8). Als hij een bedelaar gebukt op de grond ziet: 'Mulder keek neer op een nek met jaarringen aangewaaid vuil' (p. 31). En als hij gelovigen in de kerk voor relikwieën geknield ziet, reageert hij met de fraaie alliteratie: 'Bidden voor botten' (p. 157).

Soms is de milde humor ver te zoeken en is de toon bepaald sarcastisch. Met name de Franse politie moet het daarbij ontgelden. Een Albanese crimineel bijvoorbeeld wil geen kwaad woord horen over de politie: 'Zijn beste vrienden werkten er' (p. 176). En als Mulder op het bureau verhoord is, luidt het commentaar van de rechercheur: 'Ik zou u het liefst het land uitzetten, maar helaas, u hebt de verkeerde kleur' (p. 189). Geen wonder dat in een recensie over Van Dis' stijl werd opgemerkt: 'Dit is een schrijver die poetst, net zo lang tot zijn proza glanst' (Marieke Smithuis in *Het Financieele Dagblad*, 12 februari 2007).

auteurskatern

Situering binnen het werk

De wandelaar (2007) staat in het oeuvre van Adriaan van Dis zowel voor continuïteit als voor vernieuwing. De hoofdpersonen in zijn eerdere romans en novellen vertonen sterke trekken van overeenkomst met de veel oudere Mulder: ze horen nergens bij en voelen zich onbegrepen. In dat opzicht is er continuïteit.

De vernieuwing schuilt in de vertelstof. Het verhaal is gesitueerd in een recent heden, een actueel decor; niet in Nederland maar in Parijs; niet in de jeugd- of studentenjaren van een hoofdpersoon maar in het leven van een 63-jarige senior. En de blik is niet gericht op de Hollandse binnenkamer maar op de turbulente politiek-sociale situatie in Frankrijk. Een wending van jeugd naar ouderdom en van binnen naar buiten: een ontwikkeling die de hoofdpersoon op een heel nieuwe manier confronteert met zichzelf.

Reacties

De wandelaar werd in de literaire kritiek met veel waardering besproken. Negatieve recensies waren een uitzondering. Heel kritisch besprak bijvoorbeeld Bas Belleman de roman in *Trouw* (20 januari 2007). Hij vond het verhaal veel te vrijblijvend: 'Dat dolen heeft natuurlijk weinig om het lijf. Voor Mulder zelf staat er niets op het spel. Hij heeft geld in overvloed en dat blijft zo.' Mulder heeft slechts te maken met 'futiele problemen'. Van Dis' poging om het verhaal persoonlijk te maken

is mislukt. Het zou volgens Belleman heel wat interessanter zijn geweest als het verhaal verteld was vanuit het perspectief van een illegaal.

Ook Mark Cloostermans oordeelde in *De Standaard* (19 januari 2007) negatief over het boek. Met name de stijl beviel hem niet. 'In het begin zijn Van Dis' houterige zinnen ronduit irritant. Pas na een bladzijde of vijftig ben je eraan gewend. Je gaat de roman dan lezen als een krant: zonder veel verwachtingen op het gebied van stijl, zappend van regel naar regel.' Ook de verhaalopbouw was hem slecht bevallen. 'Het ontspannen slenterpasje waarmee Van Dis zijn verhaal vertelt, is niet erg bevorderlijk voor de spanning.' De roman haalt volgens Cloostermans alleen niveau 'in de schets van een onbekend, hedendaags Parijs'.

Maar de lovende kritieken waren ver in de meerderheid. Jaap Goedegebuure prees bijvoorbeeld in het *Brabants Dagblad* (16 januari 2007) van Dis' 'beeldende manier van vertellen': Mulders wandelingen 'krijgen het karakter van louterende helletochten'. De lectuur was voor Goedegebuure 'een verkwikkende leeservaring door de behendige stijl waar Van Dis patent op heeft. Soepele zinnen, sierlijke en puntige formuleringen, rake typeringen, het is er allemaal. Daarmee is *De wandelaar* behalve een actueel en relevant boek ook een mooie roman'. Max Pam noemde in *HP/De Tijd* (19 januari 2007) *De wandelaar* 'een van zijn beste romans. Het verhaal zit uitstekend in elkaar'. En hij voorspelde 'de Libris-prijs, of iets in die buurt'. Pieter Steinz sprak in *NRC Handelsblad* (19 januari 2007) van 'een roman die de lezer met zijn neus op het nieuws drukt'. En Wim Vogel typeerde *De wandelaar* in het *Haarlems Dagblad* (20 januari 2007) als 'een buitengewoon actueel en belangrijk boek'. In die geest oordeelden de meeste recensenten. ■

Voor wie meer wil weten

Recensies

- Bakker, Johan. 'Meneer Mulder gaat op de knieën'. In: *Nederlands Dagblad*, 16 februari 2007.
- Belleman, Bas. 'Rellen in een ver Parijs'. In: *Trouw*, 20 januari 2007.
- Bergh, Thomas van den. 'Wat kun je doen?'. In: *Elsevier*, 20 januari 2007.
- Cloostermans, Mark. 'De burgerman en het beest'. In: *De Standaard*, 19 januari 2007.
- Goedegebuure, Jaap. 'Louterende helletochten door Parijs'. In: *Brabants Dagblad*, 16 januari 2007.
- Hart, Kees 't. 'Geen grote klootzak'. In: *De Groene Amsterdammer*, 2 februari 2007.
- Pam, Max. 'Het zelfrespect van Mulder'. In: *HP/De Tijd*, 19 januari 2007.
- Peppelenbos, Coen. 'Een pleidooi voor menselijkheid'. In: *Leeuwarder Courant*, 19 januari 2007.
- Redactie. 'Worstelen met de vreemdeling'. In: *Dagblad van het Noorden*, 19 januari 2007.
- Schut, Lies. 'De onzichtbaren van Parijs'. In: *De Telegraaf*, 19 januari 2007.
- Serdijn, Daniëlle. 'Heer tussen de armen'. In: *de Volkskrant*, 26 januari 2007.

ADVERTENTIE

**Voor lezers
die schrijven**

De grootste schrijfclub van Nederland, voor iedereen die plezier heeft in (re)creatief schrijven. Al dan niet literair.

Word lid – profiteer van 6 x Club Schrijven Magazine per jaar en een uitgebreide website. Surf naar www.clubschrijven.nl en kies Kiosk, of bel 020- 625 4141.

Club Schrijven: van inspiratie tot publicatie.

www.clubschrijven.nl

DISCUSSIETIPS

Onderstaande discussietips bieden mogelijke aanknopingspunten voor de bespreking van *De wandelaar*. Een aantal vragen komt ook aan de orde in de analyse. Dat biedt de mogelijkheid uw eigen mening of de meningen binnen de leeskring te vergelijken met de hier aangeboden interpretatie.

- 1 Marieke Smithuis schreef in *Het Financieele Dagblad* (12 februari 2007): 'Het enige wat mist in dit sympathieke boek is – opmerkelijk genoeg – zwaarte. Van Dis blijft aan de oppervlakte. *De wandelaar* is echt een observatie, verlichtigd door grappen en grollen. Geen sprong in het diepe.' Wat is uw leeservaring?
- 2 Van Dis laat Mulder voor de etalage van een wapenwinkel aan zelfmoord denken, een gedachte die hem fysiek sterk opwindt (p. 77). Hoe verklaart u dat de gedachte Mulder zo opwindt?
- 3 Over de stijl van Van Dis werd heel verschillend geoordeeld. Mark Cloostermans schreef in *De Standaard* (19 januari 2007): 'In het begin zijn Van Dis' houterige zinnen ronduit irritant. Pas na een bladzijde of vijftig ben je eraan gewend'. Maar anderen Jaap Goedegebuure (*Brahants Dagblad*, 16 januari 2007) prees 'de behendige stijl waar van Dis patent op heeft'. Wat is uw oordeel over de stijl van de roman?
- 4 Hoe beoordeelt u de discussies tussen Mulder en père Bruno? Koos u tijdens de lectuur duidelijk partij? Zo ja, voor wie en waarom?
- 5 In hoeverre vindt u dat in de roman bepaalde stereotiepen voorkomen, bijvoorbeeld altijd zielige asielzoekers en brute politie?
- 6 De band tussen Mulder en de hond is voor Marieke Smithuis (*Het Financieele Dagblad*, 12 februari 2007) een 'onwaarschijnlijke vriendschap'; en Lies Schut (*De Telegraaf*, 19 januari 2007) vond de rol van de hond als 'katalysator van de inzichten van Mulder geforceerd'. Hoe ziet u de relatie tussen Mulder en de hond?
- 7 In hoeverre leidt u uit de eerste regel van pagina 168 af, dat de hond de brand heeft veroorzaakt? Welke betekenis heeft dit in het verhaal?
- 8 Enkele typeringen van het boek in de pers: 'een idee-roman' (Kees 't Hart in *De Groene Amsterdammer*, 2 februari 2007), eigenlijk geen roman 'maar in feite een journalistiek verslag van het (verborgen) leven in een wereldstad' (Lies Schut in *De Telegraaf*, 19 januari 2007), 'een geëngageerde, pamflettistische roman' (Wim Vogel in het *Haarlems Dagblad*, 20 januari 2007). Welke van die typeringen sluit het meest aan bij uw eigen oordeel? Hoe zou u het boek typeren?

- Smithuis, Marieke. 'Sluitend stukje in legpuzzel'. In: *Het Financieele Dagblad*, 10 februari 2007.
- Steinz, Pieter. 'De weldoener is een snob'. In: *NRC Handelsblad*, 19 januari 2007.
- Vogel, Wim. 'Op zoek naar solidariteit'. In: *Haarlems Dagblad*, 20 januari 2007.

Interviews:

- De Jonge, Stefanie. 'Ik wilde alleenlopen, en ik ben een alleenloper geworden'. In: *Humo*, 16 januari 2007.
- Lockhorn, Elisabeth. 'Ik dans niet mee'. In: *Vrij Nederland*, 20 januari 2007.
- Peters, Arjan. 'Wat is er mis met schuldgevoel?'. In: *de Volkskrant*, 19 januari 2007.

Win een Adriaan van Dis Boekenpakket!

Doe mee aan de prijsvraag *Zoek het Boek* elders in dit nummer en u maakt kans op een pakket met vijf boeken van Adriaan van Dis, waaronder uiteraard *De wandelaar*.

